

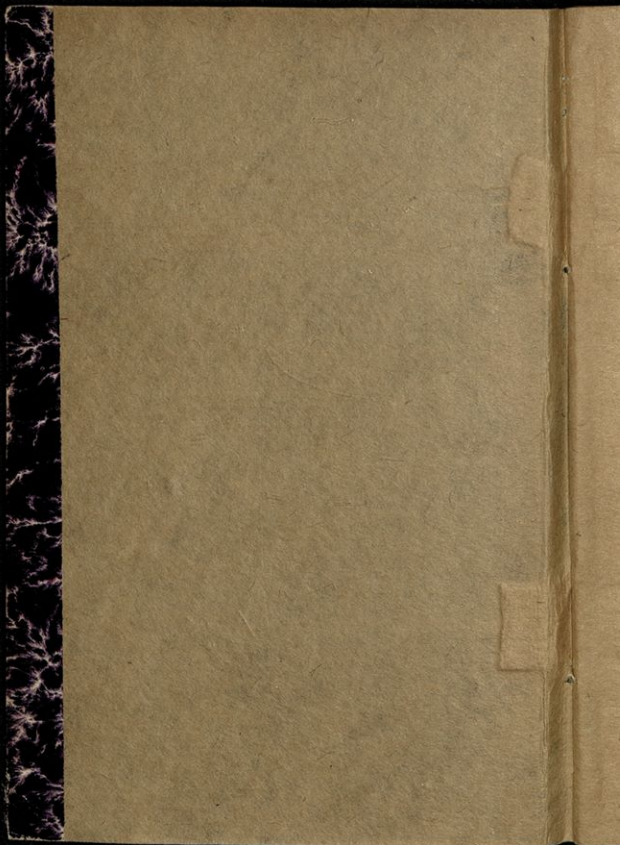
DS 53503-17

TAČJA

== 17 ==

Mlinar in njegova hči.

Žaloigra v petih dejanjih. =====

ТАЦЈА

Zbirka gledaliških iger.

Ureja ==

88881

Fran Govékar o o o o o

DS 53503-17

202104199

13693/14

20.075 D
3.1.1957

V GORICI 1904.

Tiska in zalaga »Goriška Tiskarna« A. Gabršček.

Mlinar in njegova hči.

Žaloigra v petih dejanjih.

Spisal E. RAUPACH. Poslovenil FR. MALAVAŠIČ.

Druga, popravljena izdaja.

OSEBE:

KRIŠTOF ČRNOT, mlinar.

MARICA, njegova hči.

ŽUPANJA, njegova sestra.

KORÉNKA, vdova.

KONRAD, njen sin, mlinarski pomočnik.

PIVEK, gostilničar.

MÉTA, njegova žena.

Dvoje njunih otrok.

MATIJA, kmet.

LUKA, grobokop.

DUHOVNIK.

Dva mlinarska hlapca.

PRIKAZNI.

Dejanje se vrši v vasi.

Prvo dejanje.

V hiši vdove Korenke.

PRVI PRIZOR.

Stara Korenka (sedi pri mizi, na kateri leži pri goreči luči molityena knjiga.)

Konrad (pride s culo v roki, v kateri ima svojo obleko.)

Konrad. Dober večer, mati!

Korenka. O, ljubi moj Bog! (Vstane.)
Konrad, kaj si ti? Bog te sprimi! Pa povej mi, ljubi Konrad, odkod si prišel?

Konrad (dene svojo culo na mizo.) Odkod neki, mati? Iz Doline. Službo sem pustil.

Korenka. Kaj še! Ali se norčuješ?

Konrad. Ne norčujem se, mati! Resnico govorim.

Korenka. Iz službe si šel? Ojeminasta! Povej mi vsaj, zakaj? Pa sedi, sedi, Konrad! Gotovo si truden. (Prinese mu stol, oba sedeta.)
Iz službe si šel torej? Jaz sem pa že mislila,

da si me prišel na ženitnino vabit ali pa vsaj na poroko.

Konrad. Na čegavo poroko?

Korenka. Lejte si no, na svojo poroko z mlinarico v Dolini.

Konrad (nevoljen.) Kaj neki še! Kdo vam je pa to natvezil?

Korenka. Nič natvezil! Ves teden že vsa vas govori o tem, in ljudje ne govorijo brez vzroka!

Konrad. E, da bi jih —!

Korenka. Ali je to kaj hudega?

Konrad. Na, če že toliko veste, izvedite vse! Pa prosim vas, ne trosite dalje, temveč recite ljudem za gotovo, da vse to ni nič.

Korenka. Pa je vendar kaj bilo?

Konrad. No, seveda. Videl sem takoj po žetvi, da me je začela mlinarica rada imeti, seveda pošteno. Ker sem pa videl, da iz tega ne more biti nič, hotel sem jej kaj takrat dati slovo. Preudarjal pa sem to reč ter si mislil, da se morda motim; in tako sem ostal. Ljubezen mlinarična pa je bilo od dne do dne očitnejša in predvčerajšnjim je prišla k meni v mlin. Bila je tako sramežljiva, da

mi je komaj mogla povedati, da je v hiši soseda, ki bi rada z menoj par besed izpregovorila. Vedel sem dobro, kaj hoče govoriti, in mislil sem si, da bi bila sramota za pošteno ženo, ako bi jej mlad in ubog človek, kakoršem sem jaz, rekel, da je ne vzame. Dejal sem jej tedaj: »Ljuba mlinarica, poprej imam jaz nekaj z vami govoriti. Meni že dalje časa ni nič kaj po volji. Svojega dela že skoraj ne morem več opravljati. Torej vam hočem za drugega hlapca skrbeti. Mislim, da se vam ne zamerim, ako grem prej ko prej od vas.« Na to ni besedice črhnila, kar šla je; vedela je pa lahko, kaj mislim. Ko sem namreč zvečer zopet začel govoriti, da pojdem, rekla je poparjena: Kakor se ti zdi, Konrad. Včeraj sem jej pripeljal drugega hlapca, danes je službo nastopil, jaz pa sem šel svoj pot.

Korenka (vstane.) Človeka bi skoraj jeza zlomila! Kako bi bil lahko postal iz revnega hlapca gospodar!

Konrad (ki je tudi vstal.) No mati, ali mi je bilo mogoče drugače delati? Ali bi ne bil mlinarice goljufal, če bi bil rekel, da jo vzamem.

Korenka. E, kaj goljufal! To se pozabi v zakonskem stanu. In kaj pa misliš, da bo s teboj in z Marico?

Konrad. Kar je Bogu všeč! Kako se jej kaj godi?

Korenka. I kako neki! Silno je obledela. In kako bi tudi ne? Slabo življenje ima pri svojem očetu. Drugega ne sliši pri njem nego zmerjanje in pa grenke besede.

Konrad. Uboga Marica! To je prebridko za dobrega dekleta, da ima takega očeta. Odpustil sem mu, ker me je dal iz službe, ko je videl, da se imava jaz in Marica rada; odpustil sem mu, dasi sem veliko trpel. Da je pa žugal svoji lastni hčeri, ... najbolj poštenemu in najpridnejšemu dekletu v vsej soseski, da jo kakor vlačugo spodi od hiše, tega mu ne morem odpustiti in mislim, da mu sam Bog na sodnji dan ne odpusti.

Korenka. In od tedaj ravna vedno hujše ž njo. Zdaj še celo pravijo, da jo hoče prisiliti, da vzame nekega fanta iz Gorenje vasi.

Konrad. Ako se to zgodi, mati, meni ne bode več živeti.

Korenka. Oh! ti hudobni človek! Ali hočeš Boga siliti in reči: nočem živeti, ker mi

ne daš deklice, ki si je ravno moje srce želi? Ljubi Bog ti je pa noče dati.

Konrad. Skopi oče mi je noče dati; Bogu pa, mislim, so taki zakoni prijetni.

Korenka. Seveda, če so pošteni. Ako pa iz tega nič ne more biti, je to božja volja; in potem treba, da si to ljubezen iz glave izbiješ, kajti sicer neha biti poštena. Deklice, ki je ne moreš snubiti, si prav tako ne moreš želeti, kakor žene svojega bližnjega ne.

Konrad. Ali more kdo nehati deklico ljubiti, če jo je kdaj rad imel?

Korenka. Molitev in delo pomaga povsod na svetu. Bodi pameten, Konrad, in pusti jo!

Konrad. Ko bi to bilo le tako lahko! Skoraj vse leto sem bil ločen od nje, nisem je videl, niti o njej nisem slišal, kajti nikogar nisem hotel po njej popraševati; pa vendar je ostalo vse, kakor je bilo!

Korenka. Pa kaj bo to — — — ?

Konrad. Mati, tega vam sam ne morem povedati!

Korenka. To pa vendar veš, da bi Črnot rajši videl, da mu hči umrje, nego da jo dá za ženo ubogemu hlapcu.

Konrad. To razsodi Bog! Pa kdo more vedeti, kaj se še zgodi? V enem letu se more veliko izpremeniti.

Korenka. O, vem, da se zanašáš na mlinarjevo smrt. Pa se lahko motiš. Dasi ima stari mlinar jetiko, vendar še lahko dolgo živi; in kdo vé, če žalost poprej Marice ne —

Konrad. Mati, ne izgovorite tega! Saj mu ne želim smrti. Bog stori, kar je njemu všeč in ako vzame Črnota k sebi, je to njegova volja, ne moja želja (vzame piščal iz svoje cule). Malo grem še ven navadno pesmico zapiskat; zunaj se bolje razlega.

Korenka. Konrad, nikar ne stori tega!

Konrad. Mati, piščalka je bila moja tolažba in edino moje veselje celih enajst mesecev. Ne morem zaspati, ako ne zapiskam prej svoje večernice.

Korenka. O, molči! ko bi ne vedela, komu piskaš svojo pesem.

Konrad. Mati, ko sva živela še srečna v kup, veselilo jo je zmerom, ako sem za delopust pred mlinom zapiskal kako sveto. Tudi danes jo razveseli pesmica. In ali bi naj ne storil prav ničesar iz ljubezni do nje?

Korenka. Mislim, da sem ti na srce govorila kakor mati. Ako me pa nočeš poslušati, hiti v svojo nesrečo! (Odide na desno.)

Konrad. V nesrečo? Ljubi moj Bog! Ali hočem storiti kaj hudega? Saj je še videti nočem, da bi je ne storil nepokorne njenemu očetu, ki jej je prepovedal govoriti z menoj. Samo s piščalko jej hočem povedati: Konrad je spet tukaj. (Odide pri srednjih vratih.)

Izpremembra.

Soba v Črnotovi hiši.

DRUGI PRIZOR.

Županja in Marica (prideta.)

Marica. Hvala Bogu, teta, da ste prišli. Oh, kako težko mi je pri sreč!

Županja. To si lahko mislim, ker je Matija doli pri očetu.

Marica. In bo gotovo mene snubil.

Županja. Nič ne maraj, Marica, danes tega ne stori. Matija je bil pri meni ter me je prosil, da bi malo sem prišla, ker bi rad sam govoril s teboj, ako dovoli tvoj oče.

Marica. Kaj, z menoj bi rad govoril? Moj Bog, kaj naj mu rečem?

Županja. Mislim, da storiš po očetovi volji.

Marica. Da, storiti hočem! Dasi mi počí srce, vzamem Matija, ako le oče to želi. Hudo je že, da ne morem biti v vseh rečeh očetu pokorna in Konrada pozabiti, pa vsaj tam mu bom pokorna, kjer mi je mogoče.

Županja. Tako je prav, ljuba Marica. Matija je pošten fant, vse ga ima rado, in Bog da očitno srečo krščanski hiši. Kakoršnokoli žalost ponesesh vanjo, gotovo jo pozabiš. Veruj mi, preden preteče leto, že pozabiš Konrada.

Marica. Nikoli, nikoli ne! Ali bi ne bila tudi nehvaležna, ko bi pozabila njega, ki me ima tako rad?

Županja. I nu, to se bo videlo! Postavim, ko bi on — — tebe pozabil.

Marica. Ne, teta, nikoli ne!

Županja. Mogoče bi pa vendar bilo; in še zameriti bi mu nihče ne mogel zavoljo tega. Da iz vajine reči ne more biti nič, Konrad tako dobro vé, kakor mi. Ako bi se mu tedaj posrečilo prikupiti se kakemu

dekletu, katero bi vsaj malo rad imel, če bi je že prav tako gorko ne ljubil kakor tebe, kaj misliš, ali bi se je ne prijel rajši, nego ostal vse svoje žive dni ubog mlinarski hlapec? Kajti glej — — —

Marica (jo plašno in močno prime za roko.) Teta, recite le rajši naravnost, da se mi je izneveril! Jelite?

Županja. Nu, ti si pametno dekle. To je takole: Vzel bo vdovo mlinarico, pri kateri zdaj služi. Pred dvanajstimi leti sem jo enkrat videla; zalo dekle je bila, temu je moral vsak pritegniti. To se ve, zdaj je že kakih trideset let stára; Konrad jih ima pa tudi že kakih petindvajset. Pravijo, da je dobra gospodinja in precej premožna; otrok nima nič; pri velikih opravkih ne more ostati brez moža, in tako mislim je tudi prav.

Marica (ki že proti koncu ni tete poslušala, si obriše zdaj solze.) Bog mu blagoslovi njegovo gospodarstvo!

Županja (prilizovaje se jej.) Tako je prav, ljuba Marica! Božja volja je, in vanjo se mora človek udati. Zdaj moraš pa tudi storiti svojo dolžnost, da si to izbiješ iz glave.

Marica. To tudi storim, ljuba teta, in že dolgo si prizadevam, da bi se mi posrečilo.

Komaj trikrat na dan se spominjam Konrada; če se ga pa spomnim in me pogreje pri srečju, urno se lotim kakega težkega dela in tako se iznebim misli. Zvečer pa, kadar ugasnem luč in vse potihne, potem seveda — — Vedno mislim: ko bi zdaj-le kdo hotel zapeti: »Karkoli pod milim Bogom živi,« ali: »O kam, Gospod, gre tvoja pot?« ali kako drugo sveto pesem, gotovo bi lažje zaspala. Pa saj bo to zdaj vse odleglo. (Nekdo potrka.)

Županja. To je gotovo Novakov Matija. — Le notri!

TRETJI PRIZOR.

Matija (stopi v sobo.) **Poprejšnji.**

Matija. Brez zamere, mati županja, in ti, Marica. Dober dan!

Županja. Dober dan, Matija!

Marica. Dober dan!

Matija. Ker so oče Črnot zadovoljni, prišel sem malo sem, da govorim z Marico par besedic.

Županja. Sédi, Matija, sédi! (Primakne mu stol; vsi trije sedejo.)

Matija. Preljuba Marica, saj menda veš, da želita najina očeta, da bi postala midva

krščanski par, če je sicer božja volja. Bog te je tako lepo ustvaril in od otroških let si tako pridno in pošteno dekle, da se pač ne boš čudila, ako tudi jaz sam to želim. Oče so mi za ta čas, dokler mi še dôma ne prepuste, vzeli v najem kmetijo v Podlomu. Najemščina ni velika, kmetija pa v lepem kraju in v dobrem stanu. To bi bilo vse prav lepo; pa poglavitno vprašanje je vendar še, kaj porečeš ti k temu. In zavoljo tega sem te hotel vprašati, Marica, dasi to ni šega in navada.

Marica. Saj menda ne misliš tako slabo o meni, da bi se ustavljala volji svojega očeta?

Matija. Bog ne daj tega! Ko bi mislil tako slabo o tebi, gotovo ne bi hotel s teboj stopiti v sveti zakon.

Marica. Mislim, da sem te vselej pozdravila, kadar si me pozdravil ti, in vselej si mi bil iz srca ljub, kadar si prišel k nam.

Matija. Da, Marica, vselej si se vedla proti meni, kakor se spodobi poštenemu dekletu. Tega pa tudi nisem mislil. Glej, jaz mislim, da se morata dva človeka prav iz srca rada imeti, ako hočeta do konca mirno živeti vkup, drug drugemu ne zameriti, vse

križe in težave voljno trpeti, kar jih pošlje Bog. Prišel sem tedaj, da te odkritosrčno vprašam in upam, da mi ti tudi tako odkritosrčno odgovoriš: ali bi mogla ti tako srce imeti do mene, kakor ga imam jaz do tebe?

Marica (po kratkem molčanju.) Dekletu je pač težko, ljubi prijatelj, z možkim govoriti o taki reči. Pa ker si ti tako odkritosrčen proti meni, hočem biti tudi jaz. Ako želi oče, da ti dam roko, ne bom se branila kakor slaba hči. Saj tudi vem, da si pošten človek; žena bo gotovo dobro imela pri tebi; in meni bo, upam, pomagal ljubi Bog, da bom, kadar postanem tvoja žena, izpolnovala svojo dolžnost, da boš zadovoljen z menoj. Toda srce, ljubi moj, — to je v božjih rokah. (Vsi malo potihnejo.)

Županja. Ljubi Matija, sam si željo razodel, da bi Marica govorila odkritosrčno s teboj; zato jej ne smeš zameriti — — —

Matija. Saj jej tudi ne zamerim, še hvalo sem jej dolžan. Bolje poprej nego pozneje. Pa saj se človek tudi ne more tako hitro udati, če je že prej kaj imel v srcu. Toda pustimo to. (Poda Marici roko.) Zdrava bodi, Marica, in Bog ti pomagaj, če bi se kdaj z

očetom imela pisano gledati. Povedal mu bom, da z nama ni božja volja. Zdrava ostani!

Marica (se mu zahvali molčé.)

Matija. Bog vas obvaruj, mati županja; zahvaljujem se vam za vse dobro.

Županja. Ej, ljubi Matija, ne vem, za kaj bi se imel zahvaljevat. Z Bogom, tedaj! Srečno hodi do doma! Pozdravi mi očeta in mater!

Matija. Hvala lepa! (Odide.) Z bogom!

ČETRTI PRIZOR.

Županja in Marica.

Marica. Oh, ljuba teta, ali sem pa tudi prav storila?

Županja. Prav, prav, Marica! Človek vselej prav stori, kadar resnico govori, kajti resnico ljubi Bog.

Marica. Oh oče, me bo hudo zmerjal!

Županja. Grem k njemu, da mu povem, kako se je to godilo. Videl bo vsaj, da nisi nič drugega storila, nego da si odkritosrčno odgovorila na odkritosrčno vprašanje.

Marica. O ljubi Bog, vendar nisem prav storila! Kako lahko bi se zgodilo, da bi me prišel snubit kak drug, ki ni tako pošten fant kakor je Matija, in ki bo bolj očetovih denarjev želel nego mojega srca. Potem moram pa vendar ubogati in slabšega vzeti, ker nisem hotela boljšega.

Županja. Oj, Marica, kolikokrat si v cerkvi ali pa s Konradom pela: »Živo ver'jem, trdno upam, srčno ljubiti' te želim.« Kaj pomaga petje, če dobri nauk ne ostane v srcu?

Marica. Prav imate! Pri vednem strahu človeku nehote upade srce, da pozabi ljubega Boga. Ne! On sam najbolje ve, da ga nisem pozabila, da upam vanj vsak čas.

Županja. Tako delaj in gotovo najdeš tolažbo! Jaz bom že z očetom govorila; danes vsaj ne sme biti hud, ker je prva adventna nedelja. To se ve, da čisto brez jeze in krega ne bo, pa saj mora otrok od očeta kaj prebiti, kar bi morda od kakega drugega ne.

Marica (ki tete ni poslušala.) Povejte mi, teta, ali je mlinarica stara?

Županja. Saj sem ti že povedala, da okoli tridesetih.

Marica. Nadejam se, da ga ima rada, in dobre dni bo užival pri njej (začne počasi jokaje govoriti). Vesela bo ž njim, kadar bo on vesel; žalostna, kadar bo on žalosten. Pa zakaj bi bil žalosten? Saj bo srečen — imel bo, kar bo srce želelo.

Županja. Marica, kaj si tako izbijaš iz glave misel na Konrada? (Obriše jej solze.) Če tako delaš vpričo mene, kaj šele počneš, kadar boš sama! Otrok, otrok, jako mi težiš srce.

Marica. Ljuba teta, ne bodite še vi hudi, če ne, jaz ne bom vedela, kam obrniti se. Lahko noč! Govorite z očetom! Krega naj me, to sem zaslužila; samo v mesto k rodbini naj me nikar ne da, kakor mi je že enkrat pretil! Ko bi morala iti z doma, naj mi rajši koj grob izkopljejo.

Županja. Hu, Marica, to so grde misli. Ne pojdeš v mesto, ne, dokler pri mojem bratu kaj izda moja beseda. Le potrpi, vse se more še na boljše obrniti, nego misliš. Lahko noč tedaj!

Marica. Lahko noč, teta! Dobro spite!

Županja. To želim tebi. Le prav pobožno moli in kmalu boš zaspala. (Poda jej roko, potem odide.)

Marica (čez nekaj časa.) Na bolje se bo obrnilo? Kaj more biti bolje? Saj je vse proč. (Omolkne.) Dà, dà, saj ima res prav. Kaj bi človek zastonj upal in čakal! — Oh, vse je proč! — — Sicer sem večkrat mislila: ako bi mu sreča dala najti zaklad ali podegovati premoženje, ali ko bi ljubi Bog omečil srce mojega očeta! — Zdaj pa ne more pomagati nič več, ne sreča, ne nič. Na koga hočem zdaj misliti? Zvečer v tihi sobi sama sedeča ne bom imela duše, katere bi se spominjala. Uboga zapuščena sirota ne bom imela človeka na širokem svetu, ki bi z menoj enako mislil, enako čutil! (Obriše si solze, potem srčneje.) Bog bo pomagal! (Ugašne luč.) Počivat grem. (Od daleč se začuje na piščalki pesem: »O kam, Gospod, gre tvoja pot?«) **Konradova piščalka!** — On je tukaj! — Zvest mi je ostal! Moj Bog, moj Bog! (Pade na kolena.) O kam, Gospod, gre tvoja pot!

(Zastor pade.)

Drugo dejanje.

V hiši mlinarja Črnota.

Dejanje se vrši sredi zime.

PRVI PRIZOR.

Županja in Marica.

Županja. Prišla sem, da še enkrat izpregovorim s tvojim očetom resno besedo. Kaj bo iz tega! Od dne do dne si bledejša in oči se ti udirajo zmerom globlje. To je znamenje žalosti in žalost je huda bolezen. Čudno, čudno se izide ta reč, Marica, če se ne boš varovala.

Marica (mrzlo in jako žalostno; tako tudi v vsem nastopu.) Molim in delam; kaj morem storiti še več?

Županja. Ne misliti nanj, ki je tvojemu očetu zoprn in kateremu te ne da po nobeni ceni ne!

Marica. Ali sem ga mar tega prosila? Ali sem mu kaj tožila? Ali je videl kako solzo v mojem očesu?

Županja. Bog me varuj, da bi ti kaj očitala! Ti si dobra hči; nihče te ne more grajati.

Marica. In vendar mi oče vsak dan in vsako uro uro kaj očita. Ko grem spat, me krega; ko se zjutraj zbudim, jezi se že nad menoj. Morda zavoljo tega bledim.

Županja. Zatorej hočem govoriti še enkrat s tvojim očetom.

Marica. Nikar, teta. Saj vidite, da mineva dan za dnevom, in tako bodo minuli vsi do konca.

Županja. Kako misliš to?

Marica. Zmerom sem slišala in verovala, da Bog vsakemu samo toliko naloži, kolikor more prenašati. Tako reši tudi mene o pravem času.

Županja. To je res; vendar bi enaindvajsetletna deklica kaj takega celo misliti ne smela. Tisti čas je še daleč, ako Bog hoče.

Marica. Ni daleč ne, teta; kar blizu je.

Županja. Kaj mi praviš ti, nesrečni otrok? Kako moreš to vedeti?

Marica. Prav lahko, teta. Lansko pomlad, ko sem bila ravno prav žalostna, vprašala sem kukavico, koliko let bom še živela. Samo enkrat je zakukala.

Županja. Ej, kdo bo veroval kaj takega !

Marica. To se je že velikokrat izpolnilo. In — ali bi ne bilo prav ? Oče hoče po vsej sili, da pozabim ; tega pa ne morem, niti ne smem.

Županja. Zakaj ne smeš ?

Marica. Odpovedal se je svoji sreči prav takrat, ko sem jaz imela vzeti drugega. Ko bi ga zdaj pozabila, ne bila bi vredna, da me obseva solnce.

Županja (proti oknu kazaje.) Glej, oče gre domú. Pusti me samo ž njim ; prav na srce mu hočem govoriti.

Marica. Nikar, teta, da ga še bolj ne razkačite !

Županja. Le pojdi, le, Marica.

Marica. Videli boste, da mi ni več pomagati. (Odide.)

Županja. Daleč je prišlo. — Ljubi Bog, ko bi dekleta izgubili ! — Svojo vest si hočem čisto ohraniti ter govoriti, dokler je še čas.

DRUGI PRIZOR.

Črnot (pride z mrtvo sovo v roki.) Za njim **mlinarski hlapec. Županja.**

Črnot (govori sovi.) He, he, ali te imam, šmentani prerok! Ali boš zdaj dala mir ljudem ponoči, ti preklicana mrtvaška ptica? Aha, druge si hotela v jamo zupiti, pa si pela sama sebi bilje. (Mlinarskemu hlapcu.) Ti si že fant, Andrej, dobro si jo počil.

Županja. Dober večer, brat!

Črnot. Oho! Dober večer! Dober večer!

Županja. Krištof, kaj pa imaš tu?

Črnot. Svojo božično potico. Ali ni nocoj sveti večer? Mrtvaškega ptiča, ali ga vidiš? Dve noči je sedel na moji strehi, kakor bi dejal, da ni drugih streh v vasi. Nocoj je hotel zopet upiti, he, he! — tretji pot in še celo na sveti večer; pa ta-le (pokaže hlapca,) mu jo je zasolil. Pojdi sem, Andrej! (Hlapec stopi k njemu.) Dobro znaš meriti. (Da mu denarja.) Na, pij na moje zdravje! Toda trikrat — da veš — trikrat! (Da mu sovo.) Tega-le polnočnega pevca mi pa na dvorišču pribij na vrata! Dobro ga pribij! Tam naj poje

nôci in viharju, če hoče, ter plaši, kogar more! Pojdi! (Hlapec odide.)

Županja. Ljubi Krištof, jako rada bi s teboj izpregovorila resno besedo, ko bi me hotel poslušati.

Črnot. Le govori, le!

Županja. Brat, reč s tvojo hčerjo se mi zdi nevarna. Peša, da se jej kar vidi.

Črnot. Kaj? Peša? Ali drugega nič ne veš? O tej reči mi ne govori besedice več!

Županja. Menim le, da vedno bolj blede. Strašno bi bilo vendar, ko bi jo srčna žalost spravila pod zemljo v njeni mladosti.

Črnot. Ne bila bi ravno velika škoda za tako izpredeno stvar, ki je zavrgla svojo srečo zavoljo tega, ker se jej je srce priraslo na berača.

Županja. Nikar se ne pregreši! Bog te more udariti ter ti vzeti edinega otroka.

Črnot. Da te strela! Kaj misliš, da bom molil kozje molitvice, ker spaka blede ter dobiva udrte oči? Zakaj pa blede? Ali je mar lačna in žejna? ali prezeba? ali jej primanjkuje obleke? In če se njeno obličje obeli kakor apno in če se jej oči udero v

sredo glave, Krištof Črnot bo delal po svoji glavi.

Županja. Premisli vsaj dobro, preden ni prepozno! Pomisli vendar, da potrebuješ človeka, ki bi ti pomagal. Šestdeset let že šteješ, časih si celo bolehen in — —

Črnot. To ni res! Zdrav sem, kakor riba. Nikoli nisem bil tako trden, kakor sem zdaj. Dobro vidim, kaj vam ni prav. Moje smrti čakate, ker včasih zakašljam. Pa izpodletelo vam bo; kakor gotovo res živim, tako silno se motite.

Županja. Ne, Krištof! Bog ti daj še dolgo živeti. Pa umrjoči smo vsi, tudi tebe zadene enkrat vrsta in ničesar ne moreš vzeti seboj. — — —

Črnot. Ničesar, prav ničesar, to je res; in ker je res, videl bi rajše, da bi nikdar ne bil prišel na svet. Dosti slabo, da ne morem ničesar vzeti seboj. Pa beraču vreči v goltanec svoje težko pridobljeno premoženje, to bi bilo še desetkrat slabše.

Županja. Zakaj je pa božji blagoslov — —

Črnot. Božji blagoslov? Grom in strela! Ali padajo mar denarji z nebes kakor dež, ali rasto mar v gozdu, kakor smerekovi

panji? Glejte si no! Koliko sem pa imel, ko sem po očetovi smrti prevzel mlin? Pohištvo je bilo še napol podrto od zadnje francoske vojske; mater sem moral odrajtati, tebe izplačati, meni pa je malo več ostalo nego nič. Pa delal sem, varoval in stradal, z želodcem sem se prepiral za vsak grižljaj in s petelinom sem se skušal, kdo se prej prebudi, kdo prej vstane. To se ve, tudi jaz bi bil včasih rad poskočil, ko so se fantje z dekleti sukali v krčmi; tudi jaz bi bil rad zaupil: Heja, godci, še eno! Rad bi bil tudi poln bokal imel pred seboj, pa ogledal sem denar po vseh straneh — ter molčal. Kar imam jaz, sem si zaslužil sam, zaslužil s težkim trudom in z varčevanjem, in pa pošteno pridobil. Vprašam, kdaj je kdo dajal pravičnejšo mero kot Krištof Črnot?

Županja. Res, brat, kar imaš, pridobil si pošteno, to je znano Bogu in ljudem. Pa kaj ti pomaga vse tvoje premoženje, ako svoje edine hčere nočeš osrečiti? Glej, tvoja rajnica je tudi lepo premoženje —

Črnot. Da, ali bi jo bil pa jaz dobil, ko bi prej dvajset let ne bil hranjeval? Če bi je nikoli bil dobil, bi zdaj tudi ne imel tako spačenega otroka na glavi. Ne, ne! Bila je moje

edino veselje na zemlji. Kar je umrla, nisem užil nobenega veselja več, kajti vi vsi ste mi sovražniki.

Županja. Krivo nas sodiš, ljubi brat — —

Črnot. Kako to! Ko bi ne bili moji sovražniki, ne prigovarjali bi mi, naj vzamem zeta, ki bi me desetkrat na dan ozijal, ali nimam ene gube več na čelu, ali ene gube več na licih! — ki bi od veselja ne vedel, kaj početi, ko bi enkrat zakašljaj; ki bi ne mogel pričakati, da bi me pokosila smrt!

Županja. Vsega tega bi Konrad ne počel. Dobra, zvesta, poštena duša je.

Črnot. Tri sto vragov! Če pomislim, da bi ta fantalin, ta berač tukaj posedal kot gospodar v mojem novem pohištvu, v mojem lepem mlinu s štirimi tečaji, da bi se šopiril z mojim denarjem, valjal se po klopi ter pohajkoval ob delavnikih — pojdi, pojdi! dosti imam tega! Pojdi in ne hodi mi več pred oči!

Županja. To ni po bratovsko, Krištof! Pa naj grem! Prosila bom Boga, da ti srce omeči, dokler še ni prepozno ter te tako obvaruje kesanja. Zdrav ostani! (Odide.)

Črnot. Kaj? Ali sem se zato trudil po dnevi in po noči, v mrazu in vročini, da bi še gospodar ne bil v svojej lastnej hiši? Da bi otroku dejal: Tu je vse moje premoženje, daj ga beraču, ki tvojim očem dopade, grem jaz namesto njega beračit! To bi bil vrag! Pokazati jim hočem, da sem jaz gospodar; konec hočem narediti tej reči! (Gre k vratom ter kliče.) Marica! Marica! (Vrnivši se.) Pri miru me bodo pustili, če vidijo, da lažje Triglav premaknejo kakor meni srce omeče.

TRETJI PRIZOR.

Marica (pride.) **Črnot.**

Marica. Ali ste vi klicali, oče?

Črnot. Da, jaz. Pojdi sem, ljuba Marica, pojdi!

Marica. Kaj — pa — ho — čete?

Črnot (ironično.) Tvoja ljuba tetka mi pravijo, da si od dne do dne bledejša. Kaj pa ti je, preljubi moj otrok? Kaj pa naj storim, da zopet dobiš rudeča lička? Ali hočeš mar punčko, ali tistega preljubega Konradka?

Marica. Ne, oče, saj vem, da vam je zoprno in tudi ne morete reči, da sem ga vas kdaj prosila.

Črnot (strupeno.) Ne, ne! Samo po ljubi tetki si mi sporočila, da umrješ, če ga ne dobiš. Nikar ne umri, ljuba moja jarčka, nikar ne umri! Kaj bi počel brez tebe na svetu?

Marica. Oh, oče, nikar ne govorite tako —!

Črnot. Ali naj grem mar od hiše, ljubo moje srce, dà se umaknem tvojemu ljubemu Konradu? Iz srca rad, prav z veseljem. Samo toliko še počakaj, da poiščem bisago ter si palico vrežem v domačem leščevju! Ti si dober otrok, kaj ne, saj mi boš tudi kaj dala, kadar pridem zopet na svoja vrata kruha prosit!

Marica (se glasno razjoka.) Oče, oče, kdaj sem se tako hudo pregrešila, da me tako zaničujete? Da se je moje srce udalo možu, ki ga vi ne morete trpeti — Bog mi je priča! — da se je to zgodilo, ko sama nisem hotela, niti vedela. Bog daj, da bi še mnogo let zdravi uživali svoje premoženje, vendar mene pustite od hiše, ker sem vam na poti! Delati sem se učila in kmalu najdem službo.

Črnot. Službo, ti nesramna stvar ti! Kaj, moja hči bo hodila služit? Mlinarja Črnota edina hči, pa dekla? O ti spačena stvar! Dà,

šla boš, šla, pa ne služiti! Poberi svoje cunje!
Jutri greš v mesto k teti!

Marica. Oče! Če imate še iskrico usmiljenja s svojo nesrečno hčerjo, ne pošiljajte me tja, kjer bi morala umreti, kjer bi me do smrti z besedami pikali! Oh, oče! kdo ve, kako kmalu vas Bog pokliče k sebi in še na svoji smrtni postelji — — —

Črnot (se strese.) Molči, zanikrno dete!
Poslušaj me! Ali boš pozabila tega potepuha?

Marica. Bom, pozabila, bom!

Črnot. Dobro! Njegovega piskanja ne morem trpeti; saj je brez njega dosti ptičev; ki pojó mrtvaške pesmi. Tedaj, poslušaj me! Če slišim še enkrat tega postopača piskati, in če se mi do novega leta ne spravi iz vasi, moraš ti v mesto tako gotovo, kakor je Bog v nebesih! (Nekdo potrka na vrata.)

Črnot. Le notri!

ČETRTO PRIZOR.

Luka (pride.) Poprejšnja.

Luka (star mož.) Dober večer, oče Črnot!

Črnot. Bog daj! (Marici.) Pojdi in pomisli, kar sem ti rekel! (Marica odide.)

Luka. Kako pa je kaj, oče Črnot?

Črnot. Prav dobro, hvala Bogu, prav dobro. Nu, kaj ste pa vi prinesli dobrega, ljubi Luka?

Luka. E, ljubi oče mlinar, nič posebnega. Če se ne motim, sporočili ste mi, naj pridem enkrat sem. Tukaj sem tedaj.

Črnot. Sporočil sem vam sem priti? To je prav! Z vami imam govoriti. Nekaj mi boste storili. Za trud vam dam vrečo pšenične moke za te praznike.

Luka. Lepa hvala zanjo! Kaj takega se že lahko vzame; pa tudi brez tega vam rad postrežem. Kaj pa je?

Črnot. Znano vam je, da nekako težko sopem. Pravzaprav imam to nadlogo že od otroških let; saj se še spominjate, ko sva hodila vkup v šolo — — —

Luka. Seveda, da — seve da sva skup v šolo hodila.

Črnot. Taka nadloga je pa z leti hujša.

Luka. Seveda, i kajpak da!

Črnot. Rekli ste oni dan — kako je že bilo? Kaj ste rekli?

Luka. Kaj sem rekel? Aha, zdaj se spominjam. Če gre kdo na sveti večer med dvanajsto in eno na pokopališče in vzame prsti z novoizkopanega groba ter si jo položi na prsi, koj se iznebi naduhe.

Črnot. Res je, tako je bilo.

Luka. In to gotovo pomaga, verujte mi!

Črnot. Tako, tako. Glejte, sinoči mi je to zopet prišlo v glavo, ker nisem mogel spati; kajti vrana ali kavka se je vsela na mojo streho — — —

Luka. Sova, oče Črnot, sova.

Črnot. Kaj pravite, sova? Tedaj sova je bila? Ali ste jo tudi slišali?

Luka. Nisem je slišal sicer, pa vaš sosed Juri mi je pravil.

Črnot. Glejte si no! Ljudje se že celo pečajo za ptiče, ki sedajo na mojo streho. Nu, morda je bila sova. Andrej je poprej eno ustrelil — he! he! — zdaj je nabita zunaj na vratih. — Ta je skupila!

Luka. Nu, oče mlinar, spomnili ste se tedaj —

Črnot. Kar ste mi rekli — da; in ker je nocoj sveti večer — — —

Luka. Seveda; in nov grob imamo tudi.

Črnot. Lahko mi tedaj to storite ter prinesete prgišče take prsti.

Luka. Ne, tega ne storim. Sami morate po njo iti.

Črnot. Kaj moram? Predrto! Ali moram opolnoči na pokopališče?

Luka. Drugače ni mogoče. Spremim vas pa že, če hočete.

Črnot. Spremite me? — Dobro! To mi je všeč. Pa — hm — (skrivaj) pravijo, da se to noč marsikaj tam godi —

Luka. Seveda, seveda, marsikaj strašnega.

Črnot. Pravijo, da gredo vsi to noč v cerkev, kar jih mora umreti drugo leto.

Luka. Da, da, to je res; prav opolnoči. Greva pa malo pozneje; in če bo v cerkvi svetlo, nikar ne glejte tjà.

Črnot. Prav, prav, kaj mi je treba gledati tjà! Skup greva tedaj?

Luka. Pridem po vas.

Črnot. Ni treba, ni treba. Ko odbije polnoči, počakajte me pod veliko lipo pod farovžem. Zdaj pa pojdite z menoj, da vam namerim moke. — Tedaj prav opolnoči!

— Predrzen sem, pa naduha je tudi huda reč — to se ve, malo predrzen, da hočem biti bolj zdrav, kakor sem, pa naduha je huda reč. (Gre, Luka za njim.)

Izpremembra.

V hiši vdove Korenke.

PETI PRIZOR.

Konrad (pripelje **Marico**, (vso zasopljeno.)

Konrad. Oh, ti moj ljubi Bog, kaj se je pa zgodilo? Pojdi sem, ljuba Marica, sedi! (Pelje jo k stolu ter jo sili, da sede.) Tako. Oddahni se, ljuba Marica! Bog, vsa si upehana, srce ti bije, da se kar sliši!

Marica (še brez sape.) Saj — ni — čudno —

Konrad. Nikar še ne govori, Marica, le počakaj, da se oddahneš. Bom že še slišal. Kar ustrašila si me, ko si tako zasopljena priletela v hišo; gotovo bi bila pala na tla, ko bi te ne bil ujel z rokama. Nebeški oče, ko bi bila pala, gotovo bi si bila čelo prebila na tleh.

Marica. Oh, — teto sem hotela prositi, da bi bila sem prišla, pa je ni bilo doma —

tekla sem v strahu sama semkaj — in še zadaj za hišo — da bi me nihče ne videl.

Konrad. V strahu! Kaj se je pa zgodilo?

Marica (vstane ter se plašno ozre.) Ali matere ni doma?

Konrad. Ni je, šla je malo k sosеду v vas.

Marica (Še vedno plašna.) Ko bi jaz — —

Konrad. Ali grem ponjo?

Marica. Ne, le tu ostani, Konrad. Saj je vseeno.

Konrad. Kako to, Marica? Povej mi!

Marica. Nekaj bi te rada prosila, Konrad.

Konrad. Prosila? Le povej mi, kaj imam storiti!

Marica. Ne piskaj več zvečer na piščalko, zunaj namreč pred vrati!

Konrad. Da bi več ne piskal? Ali te to več ne veseli, Marica?

Marica. Te besede nisi govoril iz srca. — Da bi me več ne veselilo? Saj je to edino moje veselje, ki mi je iz srečnih dni še ostalo. Pa prositi te moram vendar — —

Konrad. Zakaj bi pač več ne piskal? Gotovo so te oče zavoljo tega žalili.

Marica. Oh, da je bilo samo to!

Konrad. Ali so te mar celo topli? (Srdito.)
Ako so to storili, jaz — — —

Marica. Nikar ne, Konrad, nikar! Pretili so mi pa, ako še enkrat zaslišijo tvojo piščalko, da me pošljejo v mesto k teti. Saj poznaš trdosrčne ljudi v mestu.

Konrad. Več ne bom piskal, nikoli več, ljuba Marica. Do zdaj je bila piščalka moja edina tolažba, pa ti ne smeš zaradi nje v mestnih zidovih veneti, kakor roža presajena iz vrta na suh pesek, ne bodo te zasmehovali, ker imaš ubogega Konrada rada. Grdo pa je, da ta starec — — —

Marica. Konrad, oče moj je!

Konrad. Bogu bodi potoženo! Kaj pa ima proti mojemu piskanju? Ali morda kake razuzdane piskam? Ali niso bile zgolj pobožne pesmi, ki morajo vsakega človeka v srce geniti? Dobro, dobro, umolkniti mora moja piščalka kakor kamen. Jaz pa tudi ne ostanem več tukaj; kajti zdaj nič več ne vem, kdaj se mene spominjaš.

Marica. Oh, Konrad, kolikokrat mislim nate!

Konrad. Pa vendar ne vem več, ob katerej uri; veselilo me je vselej, kedar sem piskal, ker sem za gotovo vedel: zdaj-le! Boljše je da zopet grem in pojdem še te dni.

Marica. Oh, tako sem nesrečna, da se ti moram zahvaliti za to, kar me v srce zbada. Da, Konrad, ako hočeš zapustiti vas, ne bom ti branila. Celó prositi sem te hotela tega pa nisem se upala.

Konrad. Kaj, ti me želiš izpred oči, Marica?

Marica. Vidiš, oče misli, da ni dobro, ako se vidiva. Za tega voljo me hoče v mesto spraviti, ko bi ti ostal v vasi.

Konrad. Zavoljo njega tedaj moram iti? Tudi to še. Ne, ne! ker on hoče, prav zato ne grem. Kaj? Ali si mar domišlja, da ker je bogat mlinar, sme ubogega mladeniča zapoditi kakor psa, kadar se ga gospodar naveliča? Tega naj nikar ne misli: jaz ostanem v vasi!

Marica. Teta mi je povedala, da greš o veliki noči spet služit. Nekaj časa bom že prestala, da le vem, da ne bo zmerom.

Konrad. Ne, na mojo vero, da ne, Marica! Zavoljo mene nimaš ne ene minute pri teh hudih ljudeh preživeti. Rajši se dam živega

pokopati! O novem letu grem. Vse enako mi je, kje ostanem in že vem, kje bom ostal.

Marica. Ah, kako mi je hudo, da prav nič ne morem zate storiti, ti pa zame toliko.

Konrad. Bog ne daj, Bog ne daj!

Marica. Ali misliš, da ne vem, da si se zavoljo mene odpovedal svojej sreči?

Konrad. Nikakor ne, Marica, nikakor ne! Vem, da so ljudje o tem govorili, kakor govore o vsakej reči. Mlinarica pa gotovo ni nato mislila.

Marica. Jaz ti tvoje zvestobe ne morem povrniti, ljubega Boga pa hočem noč in dan prositi, da ti povrne z dolgim življenjem, zdravjem in veseljem. Če te zopet poišče, ne ogibaj se je, prosim te. V srce me bo veselilo, ako boš srečen.

Konrad. In to moreš ti reči, Marica? Pa praviš, da me imaš rada!

Marica. Ne pregreši se o meni, Konrad! Bog daj, da bi našel na tem svetu še eno — —

Konrad. Nikar tako ne govori, ljuba Marica!

Marica. Zakaj ne, Konrad? Ali nisva oba krščansko odgojena, vedoča, da le očetov blagoslov otrokom zida hiše? Midva nikakor ne moreva doseči očetovega blagoslova.

Konrad. Ah, Marica, ali bi ne bilo mogoče, da bi se oče premislil?

Marica. Ni, ni mogoče. Njegova volja je trdna kakor skala. (Poda Konradu roko.) Z Bogom, Konrad!

Konrad (jo trdno drži.) Ne, Marica, ne smeš iti!

Marica. Pusti me! Še sèm bi ne bila smela priti; pa ker sem se bala očetovega grozenja, prišla sem vendar.

Konrad (izpusti njeno roko.) Marica, ne bodi taka!

Marica. Pomiri se! Kdo ve, kako hitro bo vsega konec! Z Bogom! Do smrti se te bom spominjala! (Hoče iti.)

Konrad. Marica, če pojdeš, bo vsega konec! Potem je življenje moje brez vse vrednosti; ne vem, čemu bi živel.

Marica. Konrad, kako me mučiš!

Konrad. Z Bogom! da, da, z Bogom! pa ne za vselej. Upanja svojega ne izgubim.

Ne! Upati hočem do smrti; upati hočem vsemu svetu vkljub! Kako bi sicer mogel le en dan živeti?

Marica (spet stopi nekoliko stopinj proti Konradu.) Pozabi me in — (jok ječ zaprè besedo, in s predpasnikom si obraz pokrivši, gre.)

Konrad. Šla je! Zdaj je vsega konec, vsega konec! Vse veselje in vse upanje, vsa tolažba je izgubljena! Zame ni pomoči več! Tako mi je, kakor bi mi skala ležala na prsih, kakor bi me tlačil ves svet. Ven me vleče. (Urno vzame piščalko s stene ter hoče oditi, pa obstoji.) Ne smem! Stari Črnot ne privošči nikomur veselja in groza ga je svetih pesmi kakor vraga. Ne smem! Tedaj tudi nočem! (Trešči piščalko ob tla, da se na kosce razdrobi. Smejé.) Dolge zvestobe plačilo! (Pobere kosce.) Omolknila si; in — stari satan tudi omolkne, kadar ga smrt trešči na mrtvaški oder! (Obrnivši se, urno odide.)

(Zastor pade.)

Tretje dejanje.

Soba v Pivkovi gostilnici; na desni miza in več stolov, na levi jaslice.

PRVI PRIZOR.

Pivek in Meta (imata pred jaslicami opraviti s svojima otrokoma.) **Konrad** (sedi pri mizi, na kateri stoji frakelj žganja z malim kozarčkom.)

Pivek. Dosti je za danes, otroci! Jutri bo tudi še en dan. Meta, spravi otroka v posteljo; pozno je že.

Meta. Precej, precej. Otroka! čas je, da gresta spat. (Prime otroka, ki se branita.)

Pivek (to videvši, z ostrim glasom.) Nu, ali ne gresta?

Meta (otrokom.) Pojdita, pojdita, da ne bo oče hud!

Pivek (roke nanje položivši.) Angelj varuh vaju varuj! (Meta odpelje otroka na desno; Pivek gleda nekaj časa zamišljenega Konrada.)

Pivek. Nu, Konrad, kaj si tako tiho; saj menda veš, da pravijo: Veselite se z veselimi!

Konrad (predramivši se.) Z veselimi!

Pivek. Seveda, mlad fant ni vaje otroškega hruma; takemu pa dobro de, kakor sem jaz.

Konrad. To se ve, če Bog tako obrne.

Konrad. Res je lepa reč, biti oče. Veruj mi, ko bi še enkrat toliko delal, kakor delam, in ko bi vse leto ne imel drugega praznika, nego tega, ne držal bi se kislo. Pa saj boš sam videl, kadar prideš na moje mesto.

Konrad. Na tvoje mesto? Kaj me dražiš?

Pivek. Bog me varuj tega! Dobro vem, da ti ljubezen ne gre po volji, pa zbog tega, tak korenjak kakoršen si, ne smeš biti klavern.

Konrad. Vse je zastonj! Vse je izgubljeno!
(Izprazni svoj kozarec.)

Pivek. Tega ne sme nihče trditi, kajti kdo ve, kaj ljubi Bog še vse stori. Bog časi šele začne, kadar mi mislimo, da je že vsega konec. Ali se ni meni prav tako godilo? Pa se je vendar vse dobro izšlo, ko sem mislim, da bo najhujše. Zakaj bi tudi s teboj ne — —

Konrad. Izgubljeno je — — vse je izgubljeno! (Zopet pije.) — (Meta se vrne ter gasi med nadaljnjim pogovorom luči pri jaslicah.)

Pivek. Na svetu je tako kakor na vojski. Kadar vojak izgubi pogum, gotovo je premagan. Tu je treba misliti: glavo pokonci in hajdi naprej! Sreča se morda čez noč vrne!

Konrad (pokaže razdrobljeno piščalko.) Tu je moja sreča.

Pivek. Oj, Konrad, kaj hočeš reči s tem?

Konrad. Ali ne vidiš? Razdrobil sem piščalko, ki mi je bila za Marico najljubša.

Meta. Konrad, zakaj pa?

Konrad. Ker mi mlinar tudi te ne privošči. Rekel je, ako me še enkrat sliši piskati, pošlje Marico k teti v mesto. In čemu bi mi bila piščal, ako ne smem več Marici nanjo piskati?!

Meta. Stari, grdi lakomnik, saj bi imel vendar že pomisliti, da stoji z eno nogo v grobu!

Pivek. To je pač hudo; toda Konrad, ti se ne vedeš, kakor bi se moral vesti tak fant.

Konrad. Izgubljeno je, izgubljeno! (Pije.)

Meta. Ne tako. Stari Črnot ima naduho; kdo ve, če bo še kdaj slišal kukavico. Potem pa Marica lahko stori, kar hoče.

Pivek. Kaj zopet blebetaš, Meta? Nikogar ne sme človek s smrtjo svojega bližnjega tolažiti; slabo je, če se kdo zanaša na to.

Meta. Ej, zakaj, Juri? Na svetu mora vedno drug drugemu delati prostor. Radi tega pa ni treba nobenemu voščiti smrti.

Pivek. Da, to je pravo. Ako se kdo zanaša na svojega bližnjega smrt, gotovo se speče. Kajti pomoli vragu meziniec, pa te zagradi za vso roko!

DRUGI PRIZOR.

Luka (pride.) **Poprejšnji.**

Luka. Dober večer vsem skupaj!

Pivek in Meta. Dober večer!

Meta. Nu, oče Luka, odkod pa vi nocojšnji večer?

Luka. Smrt ne vpraša nič za večer, naj bo svet ali kak drug, ter se ne briga za pratiko. Ker imam na pokopališču opraviti, hočem si malo sree, ogreti. Frakelj grenkega, Meta!

Konrad. Meni tudi še, teta! (Jej pomoli kozarček.)

Pivek. Ne pij preveč, Konrad! Je že čez tvojo mero!

Konrad. Slabo mi merijo drugi, ako sam ne merim. (Meta gre zadaj k mizi, na kateri so velike steklenice s pijačami.)

Luka. Moja mera je najboljša, vsem ljudem je prava: šest komolcev dolga, šest globoka. Pa nisem prišel samo zavoljo pijače. Prinesel sem vašim dekletom svinca s cerkvenih oken, kakor sem jim bil obljubil. Nocoj ga hočejo liti.

Pivek. Lahko bi bili kaj pametnega prinesli, Luka. Jaz ne morem takih reči trpeti. Ko bi bil Bog hotel, da bi vedeli, kaj nas čaka, pa bi bil drugače naredil.

Luka. Zakaj drugače? Ali hočete mar Bogu zapovedovati, kaj ima storiti? Naredil je tako, da moremo s tem, da svinec vlivamo ali kaj drugega počenjamo, izvedeti, kaj se bo zgodilo; naredil je, da nas skovikajoče sove, tuleči psi itd. prihodnosti opominjajo.

Pivek. Jaz tega ne verujem.

Luka. Kaj? Ali niste kristjan?

Meta (prinese žganja.) Vidite, Luka, med vojaki je izgubil moj mož vso vero. Nate, Luka! (Postavi žganje na mizo.) Sedite vsaj! — Na, Konrad, tukaj ti — (Luka in Pivek sedeta h Konradu.)

Luka (Pivku.) Hotel bi, da bi bili leto dni na mojem mestu, potem bi vam vera že sama prišla v glavo!

Meta. Bog varuj! Pošten mož ste, Luka, pa vaše delo je strašno — — ne zamerite.

Luka. Saj vam pravim, da je grobokopu treba trdnega srca. Ponoči, kakor se večkrat primeri, po pokopališču brkljati —

Meta. In še celó kakor je nocojšnja.

Luka. Da, mati Meta! To je noč, ko mora grobokop pokazati, da ga ni strah; noč, v kateri je treba srce imeti na pravem kraju; noč — — — skratka najstrašnejša noč vsega leta.

Meta. Da, da, pravijo, da se nocojšnjo noč na pokopališču gode čudne reči. Nocoj imajo vsi, ki bodo prihodnje leto umrli, — Bog nas varuj — priti opolnoči v cerkev.

Luka. Tako se tudi zgodi, mati Meta — ko bije dvanajst — pridejo v cerkev po vrsti vsi, ki morajo umreti.

Pivek. Pojdite, pojdite! Oni dan sva se o tem menila z učiteljem; dejal je, da je to sama vraža.

Luka. Ne poslušajte učitelja! Učitelj je v nevarni uri v postelji ter spi; a grobokop, ki je marsikdaj opolnoči med grobovi, je vaje duhov. Pojdite le opolnoči tja in videli boste, kako pridejo po vrsti, najprej možje, potem otroci, potlej vdove, za njimi otročnice z otročiči v naročju, potem omožene in na zadnje device in teh je najmanj, — vsi v mrtvaških prti in z lučicami v rokah.

Meta. Hu, hu, meni je kar mraz po hrbtu!

Luka. Ako se bojite, pa rajše molčim.

Meta. E zakaj, oče! Le govorite, da vsaj enkrat izvemo, kako je.*

Luka. Kakor sem že rekel, pridejo drug za drugim, tiho, da se nobena stopinja ne sliši; vsi blede kakor smrt, fantje z belimi šopki, dekleta z mrtvaškimi venci. Kadar

* **Pivek.** Kje pa stopajo duhovni gospodje?

Luka. (v zadregi) E...e, duhovni gospodje...e, seveda — ti gredo vselej precej za devicami Marijine družbe!

Pivek. Haha! Saj sem si mislil! (Extempore.)

pride prvi par do velikih vrat, pa se vrata sama odpró, in ko stopi zadnji v cerkev, pa se zopet zapro; in orglje zapoje, da je groza!

Konrad (ki je doslej pomalem pil ter pazno poslušal.) Ali ste to vse sami videli, Luka?

Luka. E, kaj takega ne pripovedujem rad. Pri takih rečeh mora krščanski grobokop lepo na svojo lopato gledati.

Meta. Moj Bog, kdo bi tudi take reči tako radovedno glédal! Morda bi sam sebe videl.

Luka. Kakor se je enkrat zgodilo nekemu fajmoštru in njegovemu mežnarju! Potem bi pa vedel, da bom moral med letom umreti.

Konrad. Ali se pa tudi res tako zgodi?

Luka. Ali se zgodi? Mislím, da pri duhovih ni laži, ni goljufije, kakor pri nas ljudeh. Kdor bi sam sebe videl — — —

Pivek. Kako bi to bilo mogoče? Saj bi vendar obenem ne mogel biti na pokopališču in med duhovi.

Meta. Oh, ljubi mož, le sam o sebi nikar ne govori!

Luka. Poslušajte, Pivek! Vi ste bili morda dober vojščak, pa z duhovi se niste pečali;

pri teh ni nič nemogoče, kratko in malo nič. Kdor bi sam sebe videl, moral bi se pripraviti za tisto leto.

Meta. Bog in sveti božji križ!

Konrad. In kaj bi bilo potem? Umreti moramo vsi enkrat, in kdor prej umrje, pa mu pozneje ni treba. To se mi zdi, kakor pri kozah; če so prej stavljene otroku, boljše je! (Izpije ter vstane.) Saj tudi na zemlji ni tako veselo, kakor na kaki svatbi, kjer bi vsak ostal. Zdaj pa moram iti, pozno je že. Lahko noč vsem skupaj, lahko noč!

Vsi trije. Lahko noč. (Konrad odide.)

Luka. Dobro vem, kaj bi rad imel: da bi nekdo iz vasi danes šel v cerkev. Ne morem mu tega zameriti; dekle je lepo, pošteno in vrhu tega tudi bogato.

Pivek. Luka, kaj vam je pa naredil Konrad, da tako slabo mislite o njem? Menim, da nima tako hudobnih misli v glavi.

Meta. Gotovo ne. Pa se ve, če bi bila božja volja, bi bila velika sreča zanj.

Luka. To ravno mislim. In ali bi si človek ne smel želeči sreče? Zavoljo tega ne umrje nihče ni ure ni minute prej. (Izpije ostanek.)

Nu, zdaj pa grem. (Vstane.)* Dovolj sem se okoristil in okrepčal. Lahko noč in vesele praznike!

Pivek (tudi ostane.) Tudi vam!

Meta. Lepa hvala! (Luka odide.)

Pivek. Ti, Konradu bi ne bila smela dati drugega frakeljca!

Meta. E zakaj pa ne? Saj vendar gostu ne moremo zapovedati, koliko naj pije.

* **Luka.** Ne, ne, še ne grem. En frakelj ga mi še daste, kaj ne? (Sede.)

Meta. Le še ostanite! Za ta frakelj dam jaz, ker ste povedali toliko lepega! (Mu pri-nese frakelj.)

Luka. Bog plati! Meta! — Hm, hm, strah vas je, mati, kaj ne? Vas bom pa še nekaj vprašal: — zakaj pa duhovi nikoli tobaka ne šnofajo?

Meta. I, no, — zakaj ne? Ker niso nahodni!

Luka. Nak! Zato ker so opolnoči vse opalte in trafike zaprte! (Se smeje.)

Pivek in Meta (se smejeta.)

Luka (izpije.) Tako, pa naj grem...

(Extempore.)

Pivek. Na žalost ni dobro piti; iz tega ne bo nič dobrega.

Meta. E, kaj pa bo zdaj še počel? Domu pojde spat.

Pivek. Le pojdi! Jaz še po družini pogledam. Pred polnočjo jih nocoj ni spraviti v posteljo, in bojim se, da bi z lučjo ognja ne zatrosili. (Odide skozi srednja vrata.)

Meta (luč vzemši.) Bog bodi varuh in sveti Florijan! (Odide na desno.)

Izpremembra.

Pokopališče z grobi in križi. Zadaj na levi cerkev, zraven na desni zid in onstran njega golo drevje. Pozimski okraj. Vihar. Uro, ki kaže okolu polnoči, obseva luna.

TRETJI PRIZOR.

Konrad (pride vinjen z desne v plašč zavit.) Kmalu pridejo mladi in stari — videti jih hočem, za vraga! — Videti jih moram. Vedeti hočem in vedeti moram, ali stari Črnot to leto preživi, vedeti hočem in če bi sam poginil zavaljo tega. Boljše je umreti, nego tako živeti (se ozira). Ali bal bi se naj? — Nevem

zakaj! Marica je izgubljena in piščalka moja zdrobljena — kaj bi se še bal? — In ko bi prišel sam zlodej, vedeti hočem, ali ne bo moral stari lakomnik še letos umreti. — Hu, burja je mrzla, kakor led! Človek je ves trd od samega mraza. — (Sede na desno stran, s hrbtom na grobni kamen naslonjen, tako da ima cerkev pred seboj.) Tukaj sem v zavetju — tukaj jih počakam. — (Redkejšje govori.) Strašno tiho je! — — Ura gre v zvoniku — — ko bi vsaj psi lajali na vasi — — ko bi sova upila! — — Mrzlo je, — — zelo mrzlo — — strašno mrzlo — — (Zaspi.)

ČETRTI PRIZOR.

Konrad (spi.) Ura bije polnoči. Zadnji del igrališča otemni. Potem se pokažejo [Konradu v sanjah] med žalostno godbo štirje pari mož proti cerkvi gredočih, potem dva para otrok, šest parov ženskih, poslednja dva para z venci na glavi. Vsi so zaviti v mrtvaške prte, njihove stopinje se ne slišijo. Ko pride prvi par do cerkvenih vrat, se vrata odpro in cerkev se razsveti, orglje zapoje. V drugem paru na desni gre Črnot, z obrazom obrnjen proti Konradu, ki se speč od veselja zgane. V zadnjem paru na desni gre Marica, na polu pota obrne tudi ona svoje blede obličje proti Konradu, in preden stopi v cerkev,

popreti mu s prstom. Ko vsi odidejo v cerkev, zapro se vrata. Konrad se zbudi, ter plane pokonci; godba umolkne.

Konrad. Ostani, Marica, ostani! Izgubljena je, izgubljena! Gorje, gorje meni! Boga sem izkušal — umoril sem jo! (Ko hoče na desno zbežati, srečata ga Črnot in Luka.)

PETI PRIZOR.

Konrad (se vstraši Črnota.) Ha, pošast! Ali si že spet tukaj? Ali me hočeš zadaviti, ker sem Boga izkušal? Pojdi v cerkev! Ali ne moreš ostati v cerkvi? Proč, proč, proč! (Odhiti na desno.)

Črnot. Konrad! — Mrtvece je videl — mene je videl!

Luka. Vendar ne, oče Črnot, vendar ne! (Ga prime tolažeč za ramo.)

Črnot. Hej smrt, ali si me že pograbila? (Iztrga se Lukí iz rok.) Nočem umreti! Nočem umreti! — (Zbeži na desno, še zunaj kriči.) Nočem umreti! (Luka gre za njim.)

(Igrališče se zagrne.)

Četrto dejanje.

V hiši stare Korenke.

PRVI PRIZOR.

Korenka (dela pri mizi, na kateri gori luč.) **Konrad** (pride, odloži svoj plašč ter sede nekoliko od mize; matere ne pogleda in molči.)

Korenka. Saj smeš k mizi ter me pogledati, Konrad, privadila sem se že v teh treh tednih. Morda si me videl na božični večer; stara sem, živela sem vselej pošteno, kaj bi se tedaj bala smrti?

Konrad (matere ne pogledavši.) **Mati**, ako mi nočete popolnoma vzeti uma, nehajte enkrat govoriti o tej reči!

Korenka. Ej, nisi pameten! Na zadnje se vse pozabi, in ko bi mi zdaj tudi v oči povedal, da si me videl — — —

Konrad. Stokrat sem se vam že zarotil, da vas nisem videl. Nikogar drugega nisem videl nego mlinarja.

Korenka. Vendar tedaj! Saj bi tudi o mlinarju ne bil nič povedal, ko bi te ne bil srečal. Ako pa sicer nikogar drugega nisi videl, zakaj pa nisi pokojen? Zakaj pa letaš — Bog mi grehe odpusti! — ves božji dan, kakor Kajn, po okolici, noben človek ne ve kod — in hodiš šele pozno v noči domu?

Konrad (sebi.) Oh, Maričinega bledega obličja se ne morem iznebiti!

Korenka. Zakaj begaš tako okoli?

Konrad. Ker me ljudje gledajo, kakor pošast, ter od mene beže kakor od steklega psa.

Korenka. Meni se ne godi nič boljše; kajti vsi mislijo, da si meni povedal, koga si videl, In po pravici bi bila tudi tvoja dolžnost, svoji materi vse povedati — — —

Konrad. Mirujte samo še te dni; v nedeljo pojdem in ne vrnem se nikdar več.

Korenka. Ko preteče leto, potem pa to tako nima nič več veljave. S teboj in Marico je zdaj vse pri kraji?

Konrad (sébi.) Pri kraji!

Korenka. Saj mlinar ne učaka predpusta.

Konrad. Ali ne? (Sebi.) In Marica! — Marica!

DRUGI PRIZOR.

Marica (pride tiho.) **Prejšnja.**

Korenka. (vstane.) O Marica !

Konrad. (prestrašen plane kvišku.) Marica !

Marica. Ali se me bojiš, Konrad ? Mati, pustite naju malo časa sama. Govoriti moram ž njim, in ne smem za dolgo pustiti bolnega očeta.

Korenka. I, prav rada, Marica, od srca rada. (Odide na desno.)

Marica. (šele čez nekaj časa in Konrada ne pogledavši, takisto tudi v daljnem pogovoru ne.) — Konrad, jaz bi te pač ne smela videti več, pa nisem imela miru ne podnevi, ne ponoči — — —

Konrad. (ne pogledavši je, takisto tudi v daljnem pogovoru ne.) Oh, Marica, bolje bi bilo, ko bi ne bila prišla, kajti ne vem, kaj bi ti rekel. Grešil sem pred teboj in pred Bogom.

Marica. Prosi Boga, da ti odpusti ! Kaj bi ti pomagalo moje odpuščanje ? Oh, Konrad ! Nikdar bi ne bila mislila, da bom kdaj imela toliko bridkosti in žalosti zavaljo tebe. — Od božičnega večera sem preživela tri tedne,

kakoršnih bi ne privoščila svoji najhujši sovražnici, ko bi katero imela. Očetu je vsak dan hujše in čim slabše jim je, tem hujši so na naju. Drugače nama ne pravijo, nego da sva jih midva umorila; in to mi gre skozi srce, kakor nož; kajti ne morem si misliti, kakor da sva midva čisto nedolžna.

Konrad. Jaz ne, jaz ne, Marica, a ti si čisto nedolžna.

Marica. Le molči, le molči! Jaz vem, koliko sem kriva. Seveda še misliti nisem mogla, da me boš mogel tako čisto pozabiti ter me tako žalostiti.

Konrad. Oh, Marica, to je tudi nož v moje srce!

Marica. Ne govoriva več tega! Saj tudi nisem zaradi tega sèm prišla, nego da te nekaj vprašam; kajti dasi se ne da popraviti, kar se je zgodilo, vendar mislim, da mi boš pošteno odgovoril.

Konrad. Gotovo, Marica, in ko bi me imela pred teboj zemlja požreti.

Marica. Ali si bil šel res zato in s to hudobno željo na pokopališče, da bi ondi videl mojega očeta? Tvoja teta Pivkovka mi je

rekla, da si tisti večer čez mero pil ter morda na pokopališče le zašel.

Konrad. Ne, Marica, ni bilo tako. Nočem se z lažjo pred teboj omadeževati. Čuj, kako se je godilo! Ob novem letu bi bil moral zapustiti vas. Tebe sem izgubil, piščalka je bila zdrobljena — kako mi je bilo še pomagati? Tako sem prišel k Pivkovim; otroci so imeli jaslice; peli so in skakali, veselja ni bilo konca in tudi oče in mafi sta bila vesela ž njimi vred. Jaz sem se pa spomnil tebe in svoje nesreče; kako bi se lahko tudi meni tako dobro godilo in kako se mi nikoli ne bo. Potem pride stari Luka ter začne o strahovih govoriti, ter koliko se vidi božični večer na pokopališču. Mislil sem: ali bi ne videl tvojega očeta, ko bi šel tjà; kajti malo prej je bilo govorjenje, da ne dočaka pomladi. In čim dalje je govoril grobokòp — in sam vrag je govoril iz njega — tem bolj sem mislil na to. S to mislijo sem šel. Na pokopališče prišedši obstojim, zdelo se mi je, kakor bi mi bilo nekaj reklo: »Ne stori tega, Konrad!« In zopet mi je nekaj dejálo: »Druge pomoči ti ni na zemlji.« Tako nisem vedel, kaj storiti. Naenkrat me nekaj zagrabi, in sama hudoba me je vlekla na pokopališče. — Kaj se je dalje zgodilo, veš. —

Marica. Ko bi ti mojega očeta ne bil srečal, ali ko bi se mu ne bil pokazal, bi ne bilo nič! Res je, da je bil že davno bolehen in morda bi ga bil Bog kmalu poklical k sebi, a zdaj bo umrl misleč, da mora umreti.

Konrad. Da sem ga jaz umóril, hočeš reči!

Marica. Ne, tega ne mislim reči. Le zato govorim o tej reči, da spoznaš, da nisi prav storil. (Plašno ga pogleda.) Zakaj pa gledaš v stran? Poglej mi vendar v obraz!

Konrad (razmišljen.) Saj sem te že pogledal — sem. Ljudi ne gledam več dosti, vsi se me boje.

Marica. Jaz ne, Konrad. Poglej me! Kaj se morda bojiš mojega bledega obličja?

Konrad (streznivši se.) Bledega? Saj nisi blede. Rdeča si! Rdeča! Še nikoli nisi bila bolj rdeča kakor si zdaj.

Marica (se čudi njegovemu vedenju.) Pojdi vendar, — pojdi! pojdi! (Nekaj jej na naglem pride na misel; stopi tik njega.) Ti si tudi mene videl!

Konrad (se ustraši, pogleda jo ter daleč od nje odskoči.) Nisem te videl ne! ne! ne! (Plane iz sobe.)

Marica (sede na stol.) Videl me je — — Bog daj, da bi me bil! — Zakaj sem se pač ustra-

šila? Saj je dobro — kaj bi naj še počela na svetu? — Bog bo milostiv! To sem že dolgo vedela — teta ni hotela verjeti — zdaj je pa vendar res. Videl me je in kukavica je zadéla. (Vstane ter se nekoliko plašno ozre po hiši.) Kmalu zapojó zvonovi, šest fantov pride, ki me ponesó vso v srebru — in svili — (Roke sklene.) Kakor Bog hoče! (Odide počasi vsa slaba iz hiše.)

Izpremembra.

V hiši mlinarja Črnota. Večer.

TRETJI PRIZOR.

Črnot. Bled in ves strhèl z desne; v eni roki nese luč, v drugi dve vreči denarjev.

Črnot. Biti mora in — drugače biti ne more. Umreti moram, umrl bom — to mi je že pač vseeno — poskrbim pa prej zato, kar mi je najljubše na svetu. (K mizi sede in udari na večjo vrečo.) Pokažite se še enkrat, ljubi križávci s podobo Marije Terezije! (Vrečo odveže.) Hej, zgolj dvojaki in pa šmarniki — dve tisoč in nekaj čez! (Vzame polno pest novcev iz vreče.) Moje edino veselje ste bili vse moje dni — in zdaj vas vidim poslednjič. — Pa kaj pomaga! V črno zemljo morate iti, zakaj

jaz moram tudi. (Novce strese zopet v vrečo ter jo zaveže.) Vas bom pa prej spravil; nesreča vas ne sme zadeti, da bi prišli v tuje roke — v roke popačene hčere in mojega morilca. (Udari na drugo vrečo.) Srečna misel, da sem vas še na svoj mlin vzel na posodo. — Mislijo si gotovo, da jim zapustim lep mlin brez dolga, ha! ha! ha! Pa naj se vzameta po mojej smrti, mlina tako ne moreta ohraniti, nikakor ne. — Ko bi ga pa vendarle mogla? Priden in varčen je Konrad, jaz sem ga sam izučil — jaz tepec, jaz norec! — Toda jaz prekolnem mlin, da ne bo božjega blagoslova na njem. — To hočem storiti. (Vstane.) Poprej pa moram ljubčke shraniti. (Vzame kapo, ki visi na steni nad plaščem; zunaj se zaslišijo stopinje.) Ho, ho! kdo gre? (Pokrije obe vreči.)

ČETRTI PRIZOR.

Marica (pride.) **Črnot.**

Marica. Za božjo voljo, oče, kaj delate, da še zdaj niste v postelji?

Črnot. Kaj iščeš ti tukaj?

Marica. Prišla sem gledat, če še kaj potrebujete.

Črnot. Ničesar ne potrebujem, ničesar in najmanje tebe.

Marica. Prosim vas, oče, pojdite v posteljo! Saj veste, da vam je zdravnik prepovedal —

Črnot. Zdravnik reče, kar hoče, jaz pa storim, kar se meni zdi. Zakaj ste mu pa rekli priti? Ali sem ga jaz poklical?

Marica. Teta je tako hotela in mislim, da je prav.

Črnot. Če je prav, naj ga pa ona pláča! Jaz ga ne plačam; saj vem, da mi ne more pomagati. Saj nisem bolan. Pred štirimi tedni sem bil zdrav, trden mož, samo nekako teškó sem sôpel; — zdaj sem pa komaj senca tega, kar sem bil prej — in to samo zavoljo tega vražjega fantalina. Zato naj gori na dnu pekla!

Marica. Oče, spat pojdite; hiša je mrzla in kaj delate še tukaj?

Črnot. Kaj delam? Aha! To se ve, da bi vam bilo všeč, ko bi nič več ne delal, ko bi tu ležal tih, s sklenjenimi rokami, ki bi se nič več ne gibale, da bi vaše roke delale, kar bi hotele, in sézale na levo in desno? (Marica ne odgovori nič.) Kje si bila?

Marica. Saj ste mi rekli iti, ker ste hoteli spati.

Črnot. Rekel sem ti in rada si šla, ker si imela gotovo potreben opravek. Ha! ha! Kaj si pa imela opraviti? Kaj ne, da si moko merila za ženitno pogačo? Saj jo lahko koj takrat spečete, ko boste pekli kruh za moje pogrebce. Kadar bo starec v grobu, zmečíte s sebe črne cape in pojdite v krčmo plesat! Par za parom, hopsasa! (Omedléva, zatorej sega po stolu.)

Marica (priteče ter ga podpre, da sede.) Ali vidite, oče! Prosim vas, pojdite v posteljo!

Črnot. Ne grem, pa ne grem! (Odriva Marico od mize.) Proč odtod, proč! — O tvoji možitvi bom govoril. Ali ne sme oče govoriti o možitvi svojega otroka?

Marica. Oh, oče, nehajte me tako pikati! Saj sem vam že povedala ter se zarotila, da ne bova nikdar mož in žena. In zdaj smém svojo prisego ponoviti na vse, kar mi je na zemlji in v nebesih svetega!

Črnot. Ej sevé! Če kdo verjame! Zakaj pa je očéta umoril, če hčere ni snubil? In če ga ti nisi hotela vzeti, zakaj si se pa branila preklinjati ga?

Marica. Ker je preklinjati greh.

Črnot. Kaj? Ali je otroku greh preklinjati morilca svojega očeta?

Marica. Kdor svojega bližnjega preklinja, ovira sodbo božjo, pravijo gospod župnik.

Črnot. Jaz nočem nič slišati o modrosti tvojega župnika.

Marica. Slišati bi pa morali, oče, res bi morali! Prosila sem vas že, oče, in spet vas prosim: naj pridejo gospod k vam in posvetujte se ž njimi zavoljo svoje duše.

Črnot. Nočem ga pred oči! Ubil nisem nikogar, nikogar goljufal, nikogar okradel, nikogar žalil ali preganjal; nič me ne skrbi za svojo dušo in tudi tebi ni treba zanjo skrbeti.

Marica. Da bi ne skrbela za dušo svojega očeta? Da bi ne skrbela, ko vas vidim, kakšni ste? Mogoče je, da vas Bog kmalu k sebi pokliče, vi pa ne mislite na smrt, pač pa na preklinjanje.

Črnot (razjarjen.) Da, prokleti hočem, prokleti vražjega morilca, in ti moraš z menoj kleti, takòj — pri tej priči!

Marica. Ne! Ne kolnem!

Črnot. Ali ne ? In če zavoljo tega še tebe prekolnem ?

Marica. Bog me bo varoval, da me ne zadene vaša kletev, saj ve, da ne morem drugače.

Črnot. Ali res ne moreš ? (Napol se skloni.) Tedaj preklinjam — — —

Marica (stegne roko in stopi hitro proti njemu.) Oče, počakajte ! Preden bo luna zopet polna, stopiva morda že oba pred sodbo božjo. — Konrad je tudi mene videl !

Črnot (ves osúpel.) Tudi tebe je videl ? (Čez nekaj časa, milo.) Saj grem v posteljo. Tudi ti pojdi spat ; nič več te ne potrebujem. Pojdi spat, ljuba Marica ! Lahko noč !

Marica (mu poda roko.) Lahko noč ! (Odide počasi.)

Črnot (po kratkem premišljanju.) Tudi njo je videl ? — Tako mlada — tako silno mlada ! — grdi hudobnež — očeta in hčer ! — (Ustane.) Laži ! Nič kot laži ! — Samo zato tako govori da bi jej dedščino zapustil. — Da bi jej nič ne zapustil ? — Oče svojemu edinemu otroku ? Ej, ta bi bila huda ! In komu bi sicer tudi dal svoje denarje ? Sestri ? Ta mi je bila vedno gorka ter je mojo hčer podpihovala.

— Rodbini v mestu? Fej, grdim ljudem! — Cerkvi? Komu bi pridovali? — Ubogim? He, ti so me vedno sovražili! Zavoljo njih me je svet imenoval lakomnika. Nihče ne bo imel mojih denarjev — nobena živa duša ne! (Vzame svoj plašč.) Zemlja naj jih ima! — Ona me je prijazno redila v mojem življenju, ona naj jih ima po moji smrti! (Vzame obe vreči, ugasne luč ter odide.)

Izpremembra.

Mlinarjevega vrta zgornji del. Vrt je ograjen. Za njim se vidijo snežniki; na obeh straneh stoje gola drevesa; na levi velik grm, pod katerim leži kamen.
Jasna mesečina.

PETI PRIZOR.

Konrad (pride z desne.)

Konrad (zamišljen.) Še enkrat jo hočem videti in ko bi bila bledéjša od smrti! — še enkrat in potem nikoli več — nikoli več. (Ozira se.) Kje pa sem? — Na mlinarjevem vrtu, kakor tat po noči. Oh, tukajle pri plotu sem poslednjikrat piskal svojo pesmico. O, koliko se je od tedaj izpremenilo! Zdaj nimam nikjer

več ni miru, ni pokoja. — Zdaj moram oditi — in tudi hočem oditi — jutri — in daleč daleč čez morje. Samo enkrat jo moram še videti, enkrat še. — Oh, ali pa smem pod okno, da jo pokličem? Ali me bo hotela videti? In ko bi tudi hotela, kaj bi jej pa rekel? Potalažiti bi jo hotel ter jej priseči, da je nisem videl med duhovi. Oh, saj bi ne verjela; izdal sem se! Bog ve, če je še pokonci? (Na levo pogleda.) Odtod ne morem videti njenega okna. — Gotovo še čuje. — Vse upanje sem jej vzel! — Vendar grem, da vidim, ali ima še luč. Oh, le samo, enkrat naj jo še vidim, samo trenutek! (Odide na levo.)

ŠESTI PRIZOR.

Črnot (pride z leve, v roki ima denarje v vrečah in lopato; sliši se, da težko sôpe.) Kako me je ta mrvica hribca upehala, kakor Šmarna gora! — Da, težka pot je edinega prijatelja v grob sprémeljati. Saj me še pred dvanajstimi leti niso hotele nositi noge, ko sem svojo rájnico spremljal na pokopališče. — Za menoj ne pojde nihče, komur bi se kolena šibila. — Tudi nič ne dé. (Gre pod grm ter položi vreči na tla.) Tukaj počivajte! Tukaj

počiva že eden mojih prijateljev, moj stari, rjavi Sultan. — Dvajset let mi je iménje varoval tatóv, (odvali kamen) zvestejše in srčnejše kakor lastna hči — naj ga zdaj spet varuje. — (Začne kopati, pa vidi se, da mu ne gre izpod rok.) O, dober čuvaj bo; kajti ljudje se bodo bali izkopati psa; ha! ha! To se ve, žival, pa zvesta žival! (Neha kopati.) Zemlja je trda in zmrzla kakor rog! — Težko vas bo (udari z lopato po vrečah) spraviti v jamo, kakor vas je bilo težko pridobiti. Pa vanjo morate. (Zopet koplje.) Lopata je skrhana. (Omaguje). Slab grobokòp sem — he! Luka bo to bolje naredil! — — Kakor bi trenil pa me bo imel v jami. — (Neha kopati.) Nič več ne morem. — Moram malo počiti. — (Sede na kamen.) Roke so mi popolnoma otrpnile. — Komaj sòpem. — Mraza komaj čutim, in vendar je mraz, da vse škriplje. (Roke si greje.) Naprej, hitro naprej! (Po velikem prizadevanju spet ustane ter začne kopati.)

SEDMI PRIZOR.

Konrad (pride zadaj z leve.) **Črnot.** (Pozneje pridejo :)

Marica in dva mlinarska hlapca.

Konrad (sebi.) Njena luč še gori; še je pokonci. Pa videti je vendar ne morem več. —

Senco njeno sem videl ter jej rekel: z Bogom!

Črnot (ne more dalje kopati). Naglo — hitro! — Smrt bi utegnila priti — potem — bi našli — moje lepe denarje! — Brzo, hitro! — (Hotečemu kopati pade lopata iz rok.)

Konrad (katerega šum predrami.) Kaj je to? (Zagledavši mlinarja, steče k njemu ter ga prime.) Kdo si? —

Črnot (upije.) Smrt! Smrt! (Se onesvesti.)

Konrad (hoteč mu pomagati.) Oh, Bog pomagaj! Stari Črnot je! (Kliče na levo.) Pomagajte! Pomagajte! — Kako je pa sèm prišel? V rokah mi umíra! (Kliče) Pomagajte! Pomagajte! (Najde vreči z denarjem.) Denar? Denar je hotel tukaj zakopati ter še poslednjo uro grešiti! (Kliče) Pomajte! Pomagajte! (Dva mlinarska hlapca pritečeta z leve.)

Hlapec. Kaj pa je? Kdo kliče?

Konrad. Andrej — — pojdi sèm, pojdi! Umira!

Hlapec. Kdo, mlinar? In tukaj? (Oba pristopita in pomagata Črnotu. Marica pride z leve strani.)

Marica. Za božjo voljo, kaj pa je?

Konrad. Oče umira !

Marica. Moj oče ?

Konrad. Mrtvi so !

Marica. Kaj si ti, Konrad ? Proč ! Poberi se mi iz pred oči, nesrečni morilec !

Konrad (osupel.) Jaz — morilec ? Moj Bog, Kajn ! Kajn ! (Zbeži na desno. Marica se zgrudi k Črnotu.)

(Zastor pade.)

Peto dejanje.

Prostorna soba v tete županje hiši. Zadaž na desni je pregrinjalo, ločeče spalnico od sobe; na levi vrata; spredaj na desni velik širok stol; na levi nasproti okno, skozi katero sijejo solnčni poslednji žarki.

PRVI PRIZOR.

Duhovnik. (Potem:) **Marica. Županja. Korenka.**

Duhovnik (pri zagrinjalu stoječ govori v spalnico). Le storite, kar želi, in potem jo pripe-ljite sèm! Škodovalo jej ne bo. (Molčé gre dalje ter obstane pri oknu.) Zakaj bi se še enkrat ne veselila del božjih rok? Saj je gotovo zad-njič. (Županja in Korenka prineseta Marico iz spal-nice k vélikemu stolu, v katerega sede.)

Županja. Pa predolgo ne smeš ostati tukaj, Marica!

Marica. Samo, dokler vi hočete, teta. (Po-gleda proti oknu.) Oh, kako lepo zahaja tam

solnce za goro! Kolikrat sem ga že tako videla, pa zdi se mi, da nikoli ne tako lepo. Letos menda bo lepa pomlad?

Duhovnik. Da, Gospod je milostljiv ter dáje rodovitnost polju in vrtovom. (Sede poleg Marice.) Nu, Marica, z Bogom si sedaj spravljena, ali si pa tudi z vsemi ljudmi?

Marica. Sem. — Meni ni nihče nič žalega storil — in tisti, katere sem jaz žalila, so mi odpustili. (Pokaže županjo in Korenko.)

Županja (jo prime za roko.) Ne govori tako, Marica! Ljubi Bog ti daj zdravje, in gotovo te bom iméla še rajša nego poprej.

Korenka. Da, gotovo, Marica! (Marica se zahvali molče.)

Duhovnik. Kaj pa Konrad? Vem, da si mu hudo storila, ker si ga imenovala morilca svojega očeta.

Marica. To je bilo res preveč in žal mi je bilo že. — Pa vendar je on spravił mojega očeta pod zemljo.

Duhovnik. Tvojega očeta je Bog poklical, in vsi smo vedeli, da se ima skoraj tako zgoditi. Tvoja dolžnost je tedaj, da se spraviš s Konradom.

Marica. Oh! — Ali se pa smem?

Duhovnik. Ali to vprašaš ?

Marica. Kaj bi se ne jezil moj oče še v grobu, ko bi se jaz z najhujšim njegovim sovražnikom spravila ?

Duhovnik. V grobu ni jeze, ni sovraštva, ni neprijateljstva. Zatorej odpusti brez strahu, če more tvoje srce odpustiti, kar se nadejam.

Marica. Kako rada, ako mislite, da smem ! — Oh, s tem se mi odvali poslednji kamen od srca. — Povejte mu, gospod, in tudi vi, mati Korenka, povejte mu, kadar ga boste videli !

Duhovnik. Ali mu sama nočeš povedati ? Saj je v vasi.

Županja in Korenka. Kaj je tukaj ?

Duhovnik. Da, opoldne je bil pri meni ter me je prosil, naj govorim zanj z Marico, da mu odpusti. Ali ga hočeš videti ?

Marica (prikima.)

Duhovnik (Korenki.) Pojdite tedaj ponj, ljuba Korenka ! Pri Pivkovih ga najdete.

Korenka (odide.)

Marica (kakor že večkrat doslej pogleda k oknu.) Oh !

Županja. Kaj ti je, Marica ?

Marica (še zmirom k oknu gledáje.) Solnce je zatonilo — dneva je konec.

Duhovnik. Pa noč ni dolga tistemu, ki počiva na dobre vesti mehki blazini in bodoči dan bo jasnejši od minolega.

Marica. Zgodi se volja božja! Kaj ne, da bom tam zopet videla svojo mater?

Duhovnik. Videla jo boš, Marica.

Marica (čez nekaj časa.) Ali pa tudi očeta, — ki so umrli brez izpovedi in obhajila?

Duhovnik. Tega niso bili sami krivi; in božja milost je studenec, ki nikoli ne usahne.

DRUGI PRIZOR.

Marica. Županja. Duhovnik. Korenka, ž njo pride **Konrad**, ki boječ ostane pri vratih.

Korenka. Konrad je prišel; pri vratih čaka.

Duhovnik. Stopi bliže, Konrad, ter prejmi spravno roko, kakor si želel.

Konrad. Hvala, gospod župnik! (Pogleda Marico, ustraši se ter pokrije obraz z obema rokama.) Oh, Bog, oh, Bog!

Marica. Ali si se me ustrašil, Konrad? Pojdi sèm! — Ne morem glasno govoriti!

Konrad (stopi k njej). Tukaj sem, Marica !

Marica. Ko sva se zadnjič videla, — hudo sem te užalila. — Ali si mi odpustil — Konrad ?

Konrad (na obé koléni poklekne k njenemu stolu.) Oh, Marica, ali si mi odpustila ? Toliko žalosti sem ti storil, da te ne morem dosti odpuščanja prositi, ko bi živel sto let.

Marica. Ne, ne, Konrad ! Ti nisi kriv. — Bog tako hoče. (To izpregovorivši, se nasloni, da se oddahne.)

Županja. Oh, Marica, ne govori preveč !

Marica. Le pustite me, teta ! — (Poda Konradu roko.) Odpustiva si — od vsega srca in od vse duše.

Konrad. Marica !

Marica. Le moli — kakor sem jaz molila in kakor bom še molila, da obema odpusti.

Konrad. Dà, dà, Marica ! (Marica se spet nasloni ter zameži. V tem pravi duhovnik Konradu, naj ustane.)

Marica (pregleda spet.) Konrad ?

Konrad (stopi bliže nje.) Marica ?

Marica. Rada bi videla, da bi imel ti še svojo piščalko.

Konrad. Stare nimam več ; imam drugo.

Marica. Oh, zapiskaj mi še enkrat pesem :
»O kam, Gospod — gre tvoja pot ?

Konrad. Pač ne bom mogel, Marica ! Tako sem žalosten. (Skrivaj si briše solze.)

Marica. Konrad, saj vendar ne jokaš — da me ljubi Bog — — vzame k sebi ? — Ali mi ne privoščiš večnega življenja ?

Konrad. Zapiskal bom.

Marica (pokaže vsa slaba k pregrinjalu.) Tja pod okno stopi, — kakor da bi stal gori za vrtnom — in kakor da bi pesem donela z gore !

Konrad (jo prime večkrat za roko, katero na srce pritiska, slovó jemáje, potem odide. Zasliši se pesem : »O kam, Gospod — gre tvoja pot ?« Marica posluša, roki sklenivši ; a proti koncu pesmi se naglo nasloni. Vsi jo obstopijo.)

Duhovnik (čez nekaj časa.) Zaspala je v Gospodu ! (Položi roke na njeno glavo ter povzdigne oči proti nebu, kakor da bi molil.)

(Obe ženi poklekmeta ter molita. Piščal še vedno poje.)

— (Zastor pade.)

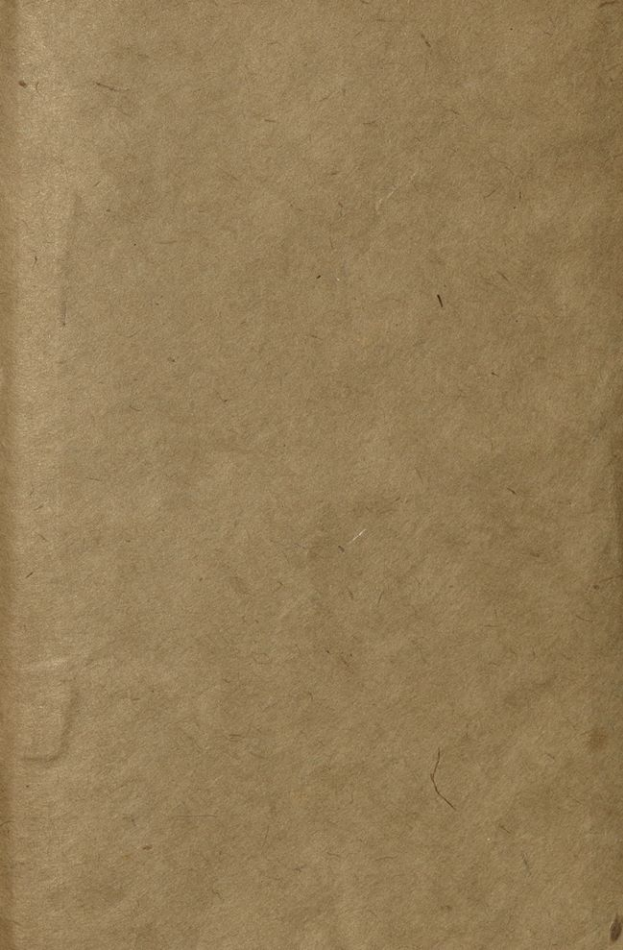

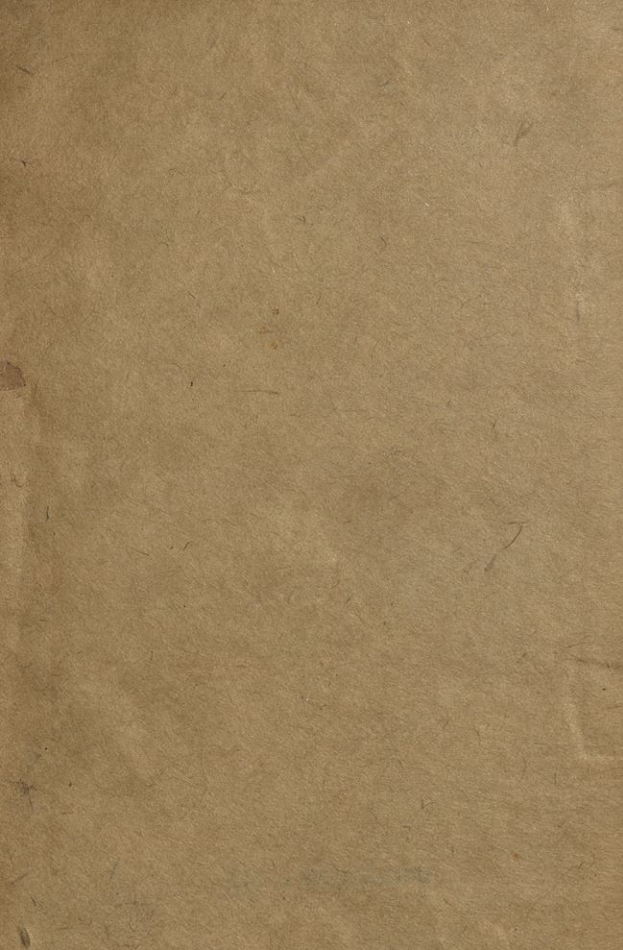
Dramatičnim društvom in diletantom se nadalje priporoča za uprizoritev igre »**Talijs**«. Ureja F. Govékar. Izdaja in zalaga »Goriška Tiskarna« A. Gabršček.

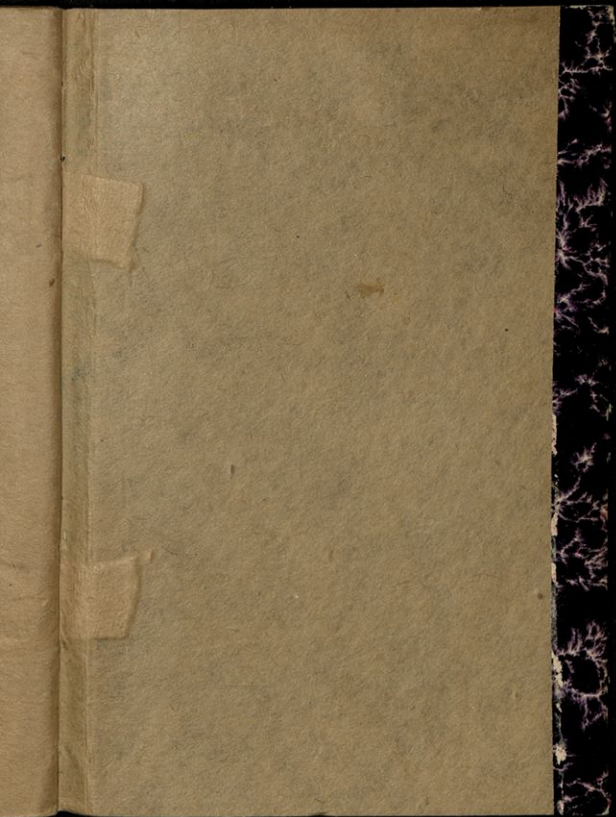
- I. zvezek: **Pri puščavniku**. Veseloigra v enem dejanju. — (4 moške, 3 ženske osebe.)
- II. « : **Bratranec**. Burka v enem dejanju. — (2 moški, 3 ženske osebe.)
- III. « : **Starinarica**. Veseloigra v enem dejanju. — (3 moške, 4 ženske osebe.)
- IV. « : **Medved snubač**. Veseloigra v enem dejanju. — (3 moške, 1 ženska oseba.)
- V. « : **Doktor Hribar**. Veseloigra v enem dejanju. — (5 moških, 3 ženske osebe.)
- VI. « : **Dobrodošli! Kdaj pojdete domu?** Veseloigra v enem dejanju. — (2 moški 2 ženski osebi.)
- VII. « : **Putifarka**. Burka v enem dejanju. — (3 moške, 2 ženski osebi.)
- VIII. « : **Čitalnica pri branjevki**. Burka v enem dejanju. — (2 moški, 5 ženskih oseb.)
- IX. « : **Idealna tašča**. Veseloigra v enem dejanju. — (1 moška, 3 ženske osebe.)
- X. « : **Eno uro doktor**. Burka v enem dejanju. — (6 moških, 3 ženske osebe.)
- XI. « : **Dve tašči**. Veseloigra v enem dejanju. — (4 moške, 3 ženske osebe.)
- XII. « : **Mesalina**. Veseloigra v enem dejanju. — (3 moške, 3 ženske osebe.)

- XIII. zvezek : **Nemški ne znajo.** Burka v enem dejanju. (8 moških, 1 ženska oseba.)
- XIV. « : **Raztresenca.** Veseloigra v enem dejanju. (3 moški, 1 ženska oseba.)
- XV. « : **Prvi ples.** Komedija v enem dejanju. (2 moški, 6 ženskih oseb.)
- XVI. « : **V medenih tednih.** Burka v enem dejanju. (5 moških, 3 ženske osebe.)
- XVII. « : **Mlinar in njegova hči.** Žaloigra v petih dejanjih. 8 moških 4 ženske.

ŠK v Mariboru

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

DS

0 53 503₁₇

202104199

COBISS ©